

Beredskapsplan

mot sexuella övergrepp på barn och ungdomar

BEREDSKAPSPLAN MOT SEXUELLA ÖVERGREPP
PÅ BARN OCH UNGDOMAR

TREDJE REVIDERADE UPPLAGAN 2021

TROSSAMFUNDET ROMERSK-KATOLSKA KYRKAN

GRAFISK DESIGN: HÅKAN BOSTRÖM

DENNA BEREDSKAPSPLAN FINNS ÄVEN ATT
LADDA NED I PDF-FORMAT PÅ ADRESSEN

[HTTPS://WWW.KATOLSKAKYRKAN.SE/BARNSKYDDSOMBUD](https://www.katolskakyrkan.se/barnskyddsombud)

**BEREDSKAPSPLAN
MOT SEXUELLA ÖVERGREPP
PÅ BARN OCH UNGDOMAR**

STOCKHOLMS KATOLSKA STIFT 2021

Innehåll

Förord.....	5
1 Inledning.....	9
2 Några teologiska grundtankar.....	11
3 Definitioner av <i>barn</i> och av <i>sexuella övergrepp</i>	17
4 Stiftets organisation för arbetet mot sexuella övergrepp.....	22
5 Beredskapsplanen omfattar all verksamhet i kyrkan.....	25
6 Vid misstankar om sexuella övergrepp.....	27
7 Stöd till den som utsatts för övergrepp och till andra berörda.....	29
8 Åtgärder gentemot den som är anklagad eller misstänkt.....	30
9 Efter avslutad utredning och rättslig prövning.....	31
10 Sexuella övergrepp mot vuxna.....	33

11	Förebyggande arbete.....	35
12	Tio trygghetsregler för verksamhet med barn.....	40
13	Uppmärksamhet på »de glömda barnen«.....	44
14	När ett barn har blivit utsatt – hur gör du då?.....	46
15	För dig som vill veta mer.....	49
	BILAGA FÖR KOPIERING: Blankett DH710.....	50

Förord

I STOCKHOLMS KATOLSKA STIFT vill vi med denna beredskapsplan fastställa ett tydligt regelverk att hålla oss till om vi skulle få kännedom eller misstankar om att barn och unga har utsatts för sexuella övergrepp. Vi vill tydligt markera att vi inte tolererar någon form av övergrepp i kyrkliga miljöer. Vi vill arbeta förebyggande och göra oss själva och alla andra medvetna om de risker som kan finnas.

Evangeliet står i skarp motsats till alla former av sexuella övergrepp. Om präster, anställda eller volontärer i kyrkan gör sig skyldiga till sådant innebär detta en ännu större skada, eftersom de åtnjuter så stort förtroende. Stiftsledningen ska ingripa omedelbart och med kraft för att skydda den eller de som utsatts. Den som har utsatts kommer alltid i första hand.

De senaste decenniernas dokumentation av prästers och lekfolks utnyttjande av barn i olika delar av världen, ett maktmissbruk som kulminerade kring slutet av 1970-talet, har avslöjat både okunnighet och handfallenhet i lokalkyrkors ledning. Övergreppen kunde pågå för att ansvariga inte brydde sig eller ville förstå. Tanken går till profeten Hesekiels ord om folkets herdar som enbart

såg till sina egna intressen och inte brydde sig om fåren (Hes 34).

Jesus försvarade alltid de utsatta. Han lärde oss att barn har en betydelsefull plats i Guds rike: »låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte« (Mark 10:14). Jesus kunde ställa ett barn i centrum och säga: »Den som tar emot ett sådant barn i mitt namn, han tar emot mig.« (Mark 9:37). Denna inställning måste komma till uttryck i vårt handlande gentemot alla barn, ja, gentemot alla personer som saknar makt.

Även vi har behövt tänka om. Stiftet har länge haft ett beredskapsarbete mot övergrepp på barn och ungdomar. Uppemot tvåhundra fysiska kurser har hållits för präster, anställda och volontärer, och idag tillkommer onlinekurser. År 2019 tillsatte stiftet ett särskilt barnskyddsombud för att komplettera med inspektioner av vad som gjorts på lokal nivå. Resultatet var inte uppmuntrande. På de flesta platser hade arbetet inte ens påbörjats utan tvärtom glömts bort. Detta kan inte tolereras om vi vill vara trovärdiga. De ansvariga som framöver inte tar detta på allvar kan räkna med hårdare konsekvenser.

När en anmälan kommer till stiftets kännedom känns det tungt. Men de som anmäler gör kyrkan en stor tjänst och förtjänar allas erkännande. Vi lär oss löpande, precis som andra samfund och organisationer i samhället som i dessa år utvecklar sina regler för skydd av utsatta personer.

<

Stiftet gav ut den första utgåvan av beredskapsplanen mot sexuella övergrepp på barn och ungdomar år 2004, den andra 2010. En uppdatering behövdes av flera skäl, inte minst för att den alltmer omfattande digitaliseringen av barns liv förändrar riskbilden för dem. Vi ville också att beredskapsplanen skulle kompletteras med ny kyrklig och statlig lagstiftning. Den föregående utgåvan av beredskapsplanen upphör att gälla nu när den föreliggande tredje reviderade utgåvan träder i kraft.

Härmed stadfäster jag den tredje reviderade utgåvan av detta regelverk och fastslår att det ska användas och följas av församlingar, språkliga och nationella missioner, orientaliska kyrkor och övriga organisationer och grupper som lyder under stiftets jurisdiktion. Ja, av alla verksamheter som kallar sig för »katolska« förväntar jag en helhjärtad uppslutning kring principerna och att de omsätts i praktiken. Som Kristi lärjungar är vi förpliktade att göra allt vad vi kan för att förebygga och förhindra alla övergrepp.

Denna tredje reviderade utgåva av beredskapsplanen träder i kraft på Alla Helgons Dag 2021.

Stockholm, den 1 november 2021

Kardinal Anders Arborelius OCD
Biskop av Stockholms katolska stift

Inledning

BEREDSKAPSPLANEN INLEDS med ett avsnitt med teologiska grundtankar om kyrkans människosyn och om sexualiteten. Därefter följer ett avsnitt som redovisar hur vi i dessa riktlinjer definierar *barn* och *sexuella övergrepp*. Sedan behandlas stiftets organisation för arbetet mot sexuella övergrepp, hur vi ska agera vid anklagelser eller misstankar om sexuella övergrepp samt vilket stöd och information som ska ges till den som har blivit utsatt och andra berörda. I det följande avsnittet redovisas vilka åtgärder som ska vidtas gentemot den som är anklagad eller misstänkt samt vad som ska ske efter avslutad utredning och rättslig prövning.

Beredskapsplanen innehåller också ett avsnitt med handlingsregler för att förebygga sexuella övergrepp, ett avsnitt med tio konkreta trygghetsregler för verksamhet med barn och ett avsnitt om vikten av uppmärksamhet på »de glömda barnen«.

Avslutningsvis finns information om hur vi ska göra om någon vill berätta om att han eller hon har blivit utsatt för övergrepp.

En blankett som ska användas vid samtal inför en anställning eller ett volontäruppdrag ingår som bilaga (DH710, se s. 50).

Några teologiska grundtankar

A. GUD HAR SKAPAT MÄNNISKAN av kärlek och till kärlek. Denna teologiska insikt kan hjälpa oss att fördjupa vår förståelse av Gud och av människan. Men Guds skapelse har blivit sårad och skadad genom synden. Gud sände sin Son till världen för att försona skapelsen med sig och uppenbara fullheten av sin kärlek samt för att återställa människans värdighet som Guds avbild. Gud förmedlar sin nåd och förlåtelse till människorna, men samtidigt vet vi att kampen mot synden förblir livslång.

B. I KRAFT AV JESU ORD »låt barnen komma till mig« har kyrkan alltid reflekterat över barnets roll och betydelse samt därvid framhållit och försvarat barnets unika värdighet. Kyrkan betraktar därför sexuella övergrepp mot barn som ett av de mest avskyvärda brotten mot människan och därmed mot Gud, som själv har blivit ett barn.

C. ORDET ÖVERGREPP betecknar ett flertal olika handlingar, allt från rent fysiskt våld till orsakande av psykiskt lidande. Ofta handlar det om att en vuxen vill uppnå egna omoraliska syften genom att utnyttja ett barns godtrogenhet och tillit. När auktoritet används på ett respektlöst sätt som skadar barnet på grund av dess svaghet och beroende är det fråga om övergrepp. Ett sexuellt övergrepp föreligger när någon utnyttjar barnet för att tillfredsställa sin egen sexualitet. Sådana övergrepp kan självfallet aldrig tolereras i något sammanhang, utan måste alltid fördömas som en allvarlig förbrytelse mot barnet och mot dess Skapare.

D. NÄR KYRKAN REFLEKTERAR över barnets roll och betydelse utgår hon från den teologiska grundtanken att människan är skapad till Guds avbild (1 Mos 1:27). Denna likhet med Gud innebär att människan är en person, det vill säga en unik individ med okränkbar värdighet. Den fria viljan som Gud har givit människan gör det möjligt för henne att gestalta livet på ett gott sätt – med tillbörlig respekt för livets inneboende lagar. I sin relation till andra är människan subjekt och ger andra möjligheten att vara och verka som subjekt. Detta innebär att ingen får betrakta och behandla en medmänniska som ett objekt, det vill säga som någon man skulle kunna förfoga över och utnyttja för sina egna syften. Övergrepp har sin grund just i bristande respekt för medmänniskan som person.

E. MÄNNISKANS OKRÄNKBARA VÄRDIGHET gäller under hela hennes existens, alltså från konceptionen till den naturliga döden. Tyvärr respekteras inte alltid detta. Barnets beroende av de vuxna samt dess svaghet och ännu outvecklade autonomi gör barnet utsatt. Ett barn har rätt att få växa upp i en miljö där det kan förvärva trygghet och tillit till livet och människorna. Ansvar för detta tillfaller normalt barnets föräldrar och andra vuxna i barnets omgivning. Ändå vet vi att många barn far illa. Därför måste kyrkan och samhället samarbeta för att försvara och trygga barnens integritet och människovärde.

F. INSIKTEN OM MÄNNISKANS okränkbara värdighet bekräftas genom tron på Guds människoblivande i Jesus Kristus. Genom att bli människa har Gud visat oss hur människolivet är tänkt att vara. I evangeliet ser vi hur Jesus alltid försvarar den utsatte. Därför har barn en betydelsefull plats i Guds rike: »låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte« (Mark 10:14). Vid ett annat tillfälle ställer Jesus ett barn i centrum och säger: »Den som tar emot ett sådant barn i mitt namn, han tar emot mig. Och den som tar emot mig, han tar inte emot mig utan den som har sänt mig« (Mark 9:37). Att ta emot ett barn är liktydigt med att ta emot Gud. Denna inställning måste komma till uttryck i vårt handlande gentemot barnen. På ett starkt och konkret sätt påminner Jesus oss om konsekven-

serna av ett motsatt handlande: »den som förleder en av dessa små som tror på mig, för honom vore det bäst om han fick en kvarnsten hängd om halsen och sänktes i havets djup« (Matt 18:6) samt »se till att ni inte föraktar någon enda av dessa små« (Matt 18:10).

G. GUD HAR SKAPAT MÄNNISKAN till man och kvinna. Mannen och kvinnan är kallade till att efterlikna Gud i kärlek och gemenskap. Genom sexualiteten, som är en Guds gåva till människorna, uttrycker och bekräftar de sin kärlek till varandra. Katolska kyrkans katekes framställer detta med följande ord: »Föreningen mellan man och kvinna är ett sätt att i sin kropp efterlikna Skaparens fruktsamhet och frikostighet« (n. 2335). Enligt kyrkans lära hör därför sexualitetens gåva hemma inom det livslånga förbund som äktenskapet utgör. Inom äktenskapet utvecklas kärlek och respekt för varandra, trohet och livsgemenskap samt fruktsamhet, njutning och glädje. Allt detta är möjligt endast när makarna betraktar och bemöter varandra som personer. Att kränka eller utnyttja varandra är oförenligt med den självutgivande gemenskap som kärleken är.

H. LIKSOM BETRÄFFANDE många andra av Guds gåvor kan människan missbruka sexualitetens gåva och därigenom åstadkomma skada. När ett barn, som ännu inte är moget för den vuxna sexualiteten, utnyttjas av

en vuxen är detta ett övergrepp och en djup kränkning av barnet som ofta orsakar näst intill olärliga sår för hela livet. Ett sådant övergrepp är en förbrytelse mot barnet som person och ett allvarligt brott mot Guds lag. Om präster, andra anställda eller volontärer i kyrkan gör sig skyldiga till övergrepp innebär detta en ännu större skada, eftersom präster och andra som arbetar inom kyrkan åtnjuter så stort förtroende. De kyrkliga ledarna måste därför ingripa omedelbart och med kraft för att skydda det barn som utsatts för övergrepp. De kyrkliga ledarna måste också vidta åtgärder gentemot den person som anklagas genom att se till att polisanmälan görs samt genom att samarbeta med de civila myndigheterna under förundersökning och rättegång. Det är också viktigt att de kyrkliga ledarna fullt ut tillämpar de straffrättsliga regler som finns i kyrkans egen lagstiftning, den kanoniska lagen. Kyrkan får inte agera på ett sätt som skulle kunna tolkas som att man vill tysta ned och mörklägga det skedda. Omsorgen om barnet och dess familj måste komma i första hand. Nedanstående regler är ett uttryck för det ansvar som Stockholms katolska stift vill ta, dels för att förebygga och förhindra övergrepp, dels för att kunna vidta snabba och effektiva åtgärder om ett övergrepp trots allt skulle ske.

I. VI FÅR TILL SLUT inte glömma att Guds barmhärtighet omfattar alla människor, även den som har gjort

sig skyldig till brott och misskötsel av sin tjänst. Men förlåtelse från Gud kräver uppriktig ånger och vilja till gottgörelse och bättring. Den som har orsakat att barn har farit illa måste rannsaka sitt samvete, öppet erkänna sin skuld och svara för sina brott, i förekommande fall inför domstolarna. Vederbörande måste också sträva efter att personligen sona sina handlingar genom att underkasta sig civila och kyrkliga straff samt genom bön och botgöring.

Definitioner av *barn* och av *sexuella övergrepp*

I DESSA RIKTLINJER använder vi ordet *barn* i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter. Med barn avses sålunda varje människa *under 18 års ålder*.

När det talas om *sexuella övergrepp* i riktlinjerna avser vi i första hand sådana handlingar som är brottsliga enligt bestämmelserna i 6 kap. brottsbalken om sexualbrott. Nedan citeras i förkortad form några av dessa bestämmelser.

Numera finns det i 6 kap. 6 § brottsbalken (se nedan) ett särskilt avgränsat brott som heter »sexuellt övergrepp mot barn«. Men när det i riktlinjerna talas om sexuella övergrepp mot barn avses som framgått av föregående stycke inte enbart detta enskilda brott utan samtliga fall av sexualbrott som är riktade mot barn.

Våldtäkt

1 § Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två år och högst sex år. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte ska det särskilt beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt. En person kan aldrig anses delta frivilligt om

1. deltagandet är en följd av misshandel, annat våld eller hot om brottslig gärning, hot om att åtala eller ange någon annan för brott eller hot om att lämna ett menligt meddelande om någon annan,

2. gärningsmannen otillbörligt utnyttjar att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada, psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation, eller

3. gärningsmannen förmår personen att delta genom att allvarligt missbruka att personen står i beroendeställning till gärningsmannen.

Sexuellt övergrepp

2 § Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför en annan sexuell handling än som

avses i 1 §, döms för sexuellt övergrepp till fängelse i högst två år. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte tillämpas 1 § första stycket andra och tredje meningarna.

Våldtäkt mot barn

4 § Den som, med ett barn under femton år, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år.

Sexuellt övergrepp mot barn

6 § Den som, med ett barn under femton år (...), genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 och 5 §§, döms för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i högst två år.

Sexuellt ofredande

10 § Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande till böter eller fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en per-

son på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

Kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte

10 a § Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, föreslår en träff eller stämmer träff med barnet, döms för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst två år.

Att befatta sig med barnpornografi är brottsligt enligt 16 kap. brottsbalken och utgör ett mycket allvarligt brott enligt kyrkans egen lagstiftning. Om en präst eller en annan person som arbetar inom kyrkan skulle misstänkas göra sig skyldig till barnpornografibrott ska detta polisanmälas. Även i övriga tillämpliga delar gäller beredskapsplanen för barnpornografibrott.

Sexuella övergrepp kan ske på olika platser, och på olika sätt, även på internet. Exempel på brott som begås på nätet kan vara att i en chatt skicka sexuella meddelanden till ett barn, att förmå ett barn att visa upp sig framför en webbkamera eller skicka bilder, eller att förövaren själv blottar sig eller skickar bilder till ett barn.

Vi vill också framhålla att vissa handlingar som inte är brottsliga enligt den statliga straffrätten kan utgöra sexuella övergrepp mot barn enligt kyrkans egen lagstiftning, den kanoniska lagen, och kan därför ge anledning till en kyrklig undersökning och kyrkliga straff.

Enligt den kanoniska lagen ska misstankar om allvarliga sexuella övergrepp som har begåtts av präster och medlemmar i kyrkliga ordnar och kongregationer överlämnas till en kyrklig domstol i Rom för prövning. Det gäller bland annat misstankar om sexuella övergrepp mot minderåriga samt misstankar om att någon har befattat sig med barnpornografi eller förmått minderåriga att medverka i en pornografisk framställning. Om det finns misstankar om att en lekman, t.ex. en volontär eller anställd personal, har begått sådana brott görs prövningen lokalt i stiftet. Det är viktigt att komma ihåg att den kyrkliga prövningen och eventuella kyrkliga straff inte ersätter den statliga brottmålsprocessen, utan är något som tillkommer därutöver.

Stiftets organisation för arbetet mot sexuella övergrepp

DET PRAKTISKA ANSVARET att implementera beredskapsplanens regler vilar på *kyrkoherdarna, rektorerna* för de språkliga och nationella missionerna och de orientaliska kyrkorna som är representerade i Sverige samt *ledarna* inom de katolska rörelserna och organisationerna som i sin verksamhet har kontakt med barn och ungdomar.

Alla församlingar, missioner, orientaliska kyrkor och andra organisationer som arbetar med barn och unga bör om möjligt utse ett eget *lokalt trygghetsombud*, t.ex. för en period om tre år. Trygghetsombudet kan bistå prästen och församlingens pastoralråd eller organisationens ledning i det lokala arbetet med att bevaka att denna beredskapsplan omsätts i praktiken, konkret och i detalj. Trygghetsombudet håller kontakt med stiftets barnskyddsombud och deltar i eventuella fortbildningar som stiftet arrangerar genom barn-

skyddsombudet. Personen som utses till trygghetsombud ska ha gått stiftets utbildning om beredskapsarbetet mot övergrepp och fyllt i blanketten DH710.

Stiftets barnskyddsombud håller löpande kontakt med församlingar, missioner och andra verksamheter inomkyrkandärfinnsbarn-ochungdomsverksamhet samt arrangerar inspektioner och utbildning av personal och volontärer.

Barnskyddsombudet har rätt till insyn i förhållanden som rör tryggheten för barn och ungdomar i stiftet, lokalt och på riksnivå. Barnskyddsombudet kan kalla ledare och ansvariga till samtal och påpeka behov av verksamhetsändringar samt ta initiativ till ytterligare utredningar, undersökande uppföljningar eller riktad tillsyn. Barnskyddsombudet kan tillika vara en av stiftets kontaktpersoner.

Stiftets arbetsgrupp för frågor om sexuella övergrepp består av generalvikarien, biskopsvikarien för präster och diakoner, biskopsvikarien för kyrkorättsliga frågor samt en kvinnlig och en manlig kontaktperson. Generalvikarien leder arbetet. Om generalvikarien har förhinder är det biskopsvikarien för präster och diakoner som är generalvikariens ställföreträdare. Vid behov kan personer med fackkunskaper, som till exempel psykolog, stiftsjurist, stiftets informationsansvariga

eller andra adjungeras till arbetsgruppen. Arbetsgruppen ansvarar för att det finns en plan för att skydda barn och ungdomar mot övergrepp.

Generalvikarien och kontaktpersonerna har uppdraget att ta emot anmälningar om sexuella övergrepp. Generalvikarien ska omedelbart agera om det framförs anklagelser eller misstankar om övergrepp. Arbetsgruppen ska alltid informeras om vad som har förevarit och vilka åtgärder som har vidtagits.

Den som anmäler ett sexuellt övergrepp ska ovillkorligen behandlas med respekt och hänsyn. Han eller hon ska känna sig lyssnad på, stöttad, bli tagen på allvar och inte ifrågasatt. Den som har utsatts för ett övergrepp kan erbjudas terapi och själavård (stiftet kan bekosta terapi under en tidsperiod om så behövs).

Generalvikarien har det yttersta ansvaret för att en anmälan till polis och sociala myndigheter görs. I fall där det finns akut risk att barn far illa görs anmälan omedelbart.

Beredskapsplanen omfattar all verksamhet i kyrkan

DET FINNS KATOLSKA ordnar och kyrkliga rörelser med egna regelverk inom kyrkan. De har av Stockholms katolska stift fått tillstånd att verka inom Sverige och ska följa stiftets beredskapsplan. Om anklagelserna rör en av deras medlemmar ska de komplettera stiftets utredning med interna utredningar och redovisa resultaten av dessa för stiftets biskop som ytterst avgör om personen bör fortsätta att ha uppdrag inom katolska kyrkan i Sverige. Stiftet kan ställa upp med råd, hjälp och resurser för detta utredningsarbete om så behövs.

Av alla fristående föreningar och organisationer som betecknar sig med uttrycket »katolsk« förväntar sig stiftet uppslutning bakom beredskapsplanen och samverkan i fråga om kontroll.

Stiftet förväntar sig av organisationer utanför kyrkan som vill samordna arrangemang för barn och ungdomar med katolska församlingar eller organisationer att de har motsvarande regler för sina egna ledare som kan redovisas. Oberoende föreningar eller företag som vill hyra eller låna kyrkans lokaler för barnverksamhet (t.ex. dans, kör, teater) ska på liknande sätt tillfrågas om sin trygghetspolicy innan avtalen ingås.

Katolska skolor och förskolor är självständiga i förhållande till stiftet och ansvarar enligt lag inför Skolverket och Skolinspektionen som utreder barnrelaterade anmälningar. Stiftet eftersträvar dialog med dessa om barnskydd, liksom med barnsäkerhetsansvariga inom andra stift och samfund samt med de specialister för sådana frågor som finns inom Polisen.

Arbetet för skydd av minderåriga är aldrig bra nog. Det behöver utvecklas hela tiden. Det är därför önskvärt att personer som anser att något kan göras bättre hör av sig till stiftet. Det kan också vara så att någon anser att ett fall har blivit bortglömt eller att någon har blivit dåligt bemött. Sådana klagomål ska utredas, de ansvariga ställas till svars och fel rättas till. Klagomål över stiftets ärendehantering kan alltid riktas till Barnskyddsombudet som ska se till att de utreds.

Vid misstankar om sexuella övergrepp

ALLA MISSTANKAR om att det har begåtts sexuella övergrepp mot barn och ungdomar ska anmälas till polis och sociala myndigheter.

Skyldighet att anmäla misstankar om sexuella övergrepp inom kyrkan har alla anställda inom kyrkan och alla volontärer som inom kyrkan på något sätt har att göra med barn och ungdomar i sina uppdrag. Detta förpliktar de sig till genom att skriva under blanketten DH710 (se s. 50) i vilket deras uppdrag bekräftas.

Anmälan ska ske till generalvikarien eller någon av stiftets kontaktpersoner som man hittar kontaktuppgifter till via stiftets webbplats:

www.katolskakyrkan.se/barnskyddsombud

Eftersom det rör sig om brott ska polisanmälan också göras. Polisen tar i sin tur kontakt med socialförvalt-

ningen som sedan utreder barnets situation och behov. Hjälp och stöd vid formulering av polisanmälan kan ges av generalvikarien, stiftets kontaktpersoner eller av barnskyddsombudet. Om du inte själv klarar av att anmäla ser de till att det blir gjort.

Polisanmälan måste göras även om barnet eller barnets familj skulle motsätta sig det. Ett fall som inte anmäls kan leda till att fler barn utsätts för övergrepp, det är till och med sannolikt att detta händer. Därför är det absolut nödvändigt att varje anklagelse eller misstanke blir utredd på rätt sätt. Du som tar del av ett utsatt barns berättelse spelar här en nyckelroll.

Om det finns ytterligare barn eller unga kring den misstänkte förövaren som skulle kunna skadas utgör detta en risk som ska meddelas till socialförvaltningen.

Stöd till den som utsatts för övergrepp och till andra berörda

BARNSKYDDSOMBUDET SKA SNABBT, så vitt möjligt i samråd med sociala myndigheter, göra en bedömning av vilka stödinsatser det barn som har utsatts och barnets familj kan behöva, och vilka delar stiftet i så fall kan bidra med, både på kort och på lång sikt. Barnskyddsombudet informerar den/de utsatta under utredningens gång om hur ärendet fortskrider och är stödperson tills ärendet avslutas. Stiftsledningen ser till att andra som kan vara berörda av saken informeras, t.ex. en församling eller en ungdomsgrupp. För den som har utsatts kan det bli en mycket lång process att läka såren efter ett övergrepp. Stiftet kommer att medverka till att denna bearbetning kan ske med sakkunnig hjälp.

Åtgärder gentemot den som är anklagad eller misstänkt

BARN SÄKERHET måste gå före alla andra hänsyn. Om en anklagelse mot en anställd eller en volontär i stiftet framförs enligt ovan och polisanmälan/anmälan till sociala myndigheter har gjorts, ska stiftets biskop, eller i förekommande fall ordens superior, se till att det inte finns någon risk för övergrepp på barn under den tid som utredningen pågår. Detta görs genom att vidta de konkreta åtgärder som krävs, såsom avstängning från verksamhet, avstängning från tjänst, tjänstledighet eller annan åtgärd som så långt det är möjligt garanterar barns säkerhet. Gäller anklagelsen stiftets biskop själv, bör han träda tillbaka under den tid som utredningen pågår.

En person ska utses inom stiftet för att hålla kontakt med och stödja den som anklagas samt informera vederbörande om hur den utredning som företas fortskri-der. Om den som anklagas tillhör en orden kan stiftet, om orden så önskar, bistå med stöd till den anklagade.

Efter avslutad utredning och rättslig prövning

ETT STRAFFRÄTTSLIGT FÖRFARANDE kan naturligtvis resultera i olika utfall. Dessa har stor betydelse för hur stiftet ska agera gentemot en person som anklagas för att ha begått sexuella övergrepp mot barn. Fyra möjliga utfall kan urskiljas:

1. Åtalet mot den person som anklagas ogillas av domstolen och stiftet bedömer att personen inte har begått något sexuellt övergrepp. I dessa fall bör offentlighöret av frikännandet ske med den tydlighet som bäst tjänar syftet att rentvå den anklagade. Detta kan även innebära att stiftet stöder en felaktigt anklagad som vill polisanmäla den som har framfört anklagelsen.

2. Den person som anklagas blir efter att ha åtalats i domstol dömd för sexualbrott. Så snart en lagkraftvunnen dom föreligger ska en bedömning göras enligt nedanstående stycke.

3. Åtalet mot den person som anklagas ogillas av domstolen, men stiftet bedömer att det är tveksamt om personen bör få fortsätta sitt kyrkliga arbete.

4. Efter polisanmälan läggs förundersökningen ned utan att åtal för sexualbrott väcks vid domstol.

När det gäller grupperna 2, 3 och 4 ovan gör stiftets ledning en riskbedömning, i förekommande fall i samråd med civila myndigheter, för att utreda om och i så fall i vilka sammanhang personen kan fortsätta att arbeta inom stiftet. Beträffande en präst kan det bli aktuellt att påbörja en kyrklig process, som kan leda till olika typer av straff.

Sexuella övergrepp mot vuxna

REGLERNA I DENNA BEREDSKAPSPLAN gäller *endast* barn och unga, dvs. personer som är under 18 år. Detta innebär till exempel att stiftets skyldighet att polisanmäla misstankar om sexuella övergrepp endast gäller om den som har utsatts är under 18 år eller var under 18 år då övergreppet begicks.

Om det är en vuxen person som har utsatts för övergrepp kan stiftet inte polisanmäla om inte den drabbade själv medverkar. Att anmäla brott mot en vuxens vilja skulle innebära att ta ifrån honom eller henne makten över den egna berättelsen. I värsta fall skulle det kunna upplevas som ett nytt övergrepp. Vi ska dock alltid uppmuntra personen att polisanmäla och erbjuda hjälp med att göra anmälan. Särskilt unga vuxna kan behöva information och stöd för att våga polisanmäla.

Det finns också särskilda kyrkliga straffbestämmelser beträffande sexuella övergrepp som har begåtts mot vuxna. Även handlingar som inte är straffbara enligt den statliga straffrätten kan vara belagda med kyrkliga straff, t.ex. om en präst bryter mot sitt löfte att leva i celibat. Den kanoniska lagen innehåller också särskilda straffregler beträffande sexuella övergrepp som har begåtts mot sårbara vuxna. Även för fall där gärningsmannen har förmått sårbara vuxna att medverka i en pornografisk framställning finns särskilda regler. Vid misstankar om att präster eller medlemmar i kyrkliga ordnar och kongregationer har begått allvarliga sexualbrott mot vuxna ska ärendet överlämnas till en kyrklig domstol i Rom för prövning. När andra personer (lekmän) är misstänkta görs prövningen lokalt i stiftet.

Vuxna som har utsatts för övergrepp kan också behöva stödinsatser av stiftet. Vid fall där sårbara vuxna har utsatts för övergrepp bedömer generalvikarien vilka stödinsatser personen kan behöva, och vilka delar stiftet i så fall kan bidra med. Dessa bedömningar görs i samråd med personen själv och de eventuella stödpersoner som personen har valt att ha vid sin sida.

Förebyggande arbete

a. Stiftets beredskapsplan

Alla församlingar, språkliga och nationella missioner, orientaliska kyrkor och övriga organisationer och grupper under stiftets jurisdiktion som arbetar med barn och ungdomar ska använda sig av och följa detta dokument.

b. Utbildning

Kyrkoherdar och andra präster, övriga anställda och volontärer ska utbildas för att få den kunskap och insikt som behövs för att genomföra det som beredskapsplanen talar om. Kunskap om hur man förhindrar övergrepp och vad man gör om övergrepp inträffar eller anklagelser om övergrepp framförs ska ingå i de utbildningar som personer som ska arbeta med barn och ungdomar genomgår.

Alla som anställs inom stiftet eller på församlingsnivå måste delta i stiftets utbildning om beredskapsarbetet

mot övergrepp på barn och ungdomar. För präster och diakoner tillkommer extra kurser.

Även alla som är inblandade i frivilligt arbete med barn och ungdomar måste delta i stiftets utbildning. Det kan t.ex. röra sig om kateketer, medhjälpare till kateketerna, ungdomsledare, föräldrar som hjälper till i köket under ett barnläger eller personer som är invalda i styrelserna för katolska ungdomsföreningar och på så sätt bär medansvar för de aktiviteter deras förening anordnar för minderåriga.

Den som inte har genomgått stiftets utbildning får inte ta på sig ett uppdrag som gäller barn.

c. Tydlig information

Den lilla foldern på olika språk, *Barns trygghet i kyrkan*, som informerar om stiftets inställning och arbete mot sexuella övergrepp har kontaktuppgifter till generalvikarien och stiftets kontaktpersoner. Den ska finnas väl synlig i församlingen/organisationen. Lika viktigt är att församlingens/organisationens webbplats innehåller en tydlig länk till kontaktpersonerna på stiftets webbplats:

www.katolskakyrkan.se/barnskyddsombud

d. Försiktighetsåtgärderna ska tillämpas generellt

De försiktighetsåtgärder som församlingen/missionen/orientalska kyrkan/organisationen vidtar för att skydda barn och ungdomar ska gälla för alla, utan undantag. Det är lätt att invaggas i falsk säkerhet och tro att präster, övriga anställda eller volontärer inte kan göra sig skyldiga till övergrepp. Försiktighetsåtgärder som innebär eftertanke och planering ska tillämpas för att minimera riskerna både för verkliga övergrepp och för falska anklagelser om övergrepp.

e. Arbets-/uppgiftsbeskrivningar för anställda och volontärer

Övergrepp mot barn döljs lättast där det råder förvirring bland de vuxna om uppgifter och ansvarsområden. Anställda, liksom volontärer, ska ha en skriftlig arbets- eller uppgiftsbeskrivning (se blanketten DH710, s. 50) där det klart framgår vad deras uppgift är. Där ska också framgå vem som är arbetsledare.

f. Medarbetarmöten och handledning/ledarsamlingar

Kateketer, kateketmedhjälpare och ungdomsansvariga bör regelbundet träffas för att gå igenom och planera arbetet, dela med sig av erfarenheter, få utbildning samt tala öppet om sitt förhållande till barnen och ungdomarna. Kyrkoherden eller den som annars

är ansvarig ska med särskild uppmärksamhet följa de volontärer som han har ansvar för.

g. Intervju, referenser och kontroll av tidigare brottslighet

Den som vill bli ungdomsledare eller kateket ska ange två *referenser* – helst från personer som har sett honom eller henne arbeta med barn tidigare, och helst inom kyrkans verksamhet. En referens kan t.ex. vara en annan kyrkoherde, eller en pastor i ett samfund som personen har konverterat ifrån. Om den som vill bli ungdomsledare eller kateket tidigare har arbetat med barn- och ungdomsverksamhet inom katolska kyrkan, ska referens *alltid* anges till arbetsledaren eller annan ansvarig för den verksamhet där personen senast var verksam. Frågan som ska ställas till referenserna är om dessa anser att personen lämpar sig för att arbeta med barn. Om ett av svaren är vagt eller tvetydigt ska personen *inte* antas, även om det andra svaret är positivt. Upplysningar från referenser ska hållas konfidentiella.

En *intervju* ska genomföras av kyrkoherden eller arbetsledaren, men helst inte ensam utan med någon annan. Även om det inte upptäcks några formella hinder kan det vara så att man känner tveksamhet. Erfarenheten visar att det kan vara klokt att då lita på sin magkänsla.

Begär att få se utdrag ur Polisens *belastningsregister* – som visar om en person tidigare blivit dömd för allvarliga brott – gällande »Övrigt arbete med barn« (dvs. föreningsarbete m.m.).

Detta utdrag begär personen själv hos polismyndigheten (www.polisen.se). Registerutdrag från de flesta EU-länder kan också begäras direkt via Polisens webbsida eller genom att personen själv kontaktar sitt lands myndigheter. Personer som är medborgare i andra länder kan i många fall begära utdrag ur kriminalregistret från sitt hemland (s.k. *police extract*). Ett sådant utdrag garanterar inte att allvarliga brott inte har begåtts, men det är det enda medlet vi har, och därför ska det användas. I blanketten DH710 ska den som ger uppdraget kryssa för att utdraget har visats upp, men *inte* behålla eller kopiera utdraget.

Observera dessutom att alla som anställs för att arbeta med barn och ungdomar först ska provanställas. Volontäruppdrag och andra uppdrag ska alltid tidsbegränsas. Till volontärer ska en arbetsledare utses redan från början. Arbetsledaren kan vara en präst eller en annan person med ledande ställning.

Tio trygghetsregler för verksamhet med barn

FÖRSAMLINGEN/MISSIONEN/ORIENTALISKA KYRKAN/
organisationen ska aktivt arbeta för att minska risken
för övergrepp, bland annat genom följande åtgärder:

1. En vuxen ledare ska, så långt det är möjligt, inte lämnas ensam med ett barn eller en ungdom när det finns liten eller ingen möjlighet för andra att se vad de gör. Undvik isolerade samtal. Principen gäller även chatfora och andra virtuella rum.
2. Se till att alltid ha två vuxna ledare med i gruppverksamheter eller när förtroliga samtal måste föras med ett enskilt barn. Båda dessa ledare ska ha gått kursen om stiftets beredskapsarbete och vara korrekt utnämnda (se s. 38–39). Vill ni trösta ett barn som gråter bör ni också vara två. Var varsam. Ifall det känns rätt just då att hålla om barnet, fråga då först: »Är det okej om jag håller om dig och tröstar dig?«.

3. Den som arbetar med barn och ungdomar ska inte träffa ett enskilt barn eller ungdom i syfte att bygga upp en relation vid sidan om verksamheten. Många övergrepp har börjat så. Att ledare och barn lägger till varandra som vänner i sociala medier bör också undvikas.

4. Information till minderåriga, t.ex. via brev, sms eller internet, får inte skickas utan föräldrarnas godkännande. Informationen ska enbart handla om verksamheten.

5. Använd ljusa, lättillgängliga och öppna lokaler för arbete med barn och unga där man ser vad som händer. Där det inte är möjligt måste extra vaksamhet iakttagas. Var på plats *innan* barnen kommer!

6. Ledarna ska ha uppsikt över barnen från det de kommer till dess de lämnar kyrkan/lokalerna/aktiviteten, även under raster. Föräldrarna ska vara tydligt informerade om tiderna. Under s.k. »fritid« på resor/läger ska ledarna se och veta vad barnen gör. Barn kan förgripa sig på barn. Det sker typiskt sett där vuxna inte tror att det sker, t.ex. under lek. Respektfull vaksamhet förebygger att vissa platser blir till riskområden (t.ex. källar-, omklädnings-, toalett- och badrum eller buskar utomhus).

7. Övergrepp mot minderåriga via internet ökar. Informera inför resor eller läger om att mobiltelefoner och andra skärmar med internetuppkoppling kommer att tas i förvar under hela perioden, alternativt enbart lämnas ut under vissa tider då de används under vuxna ledares tillsyn (inte i rum där ledare inte finns). Lägergårdar utan wifi bör föredras. Där wifi ändå finns ska lösenordet inte lämnas ut till minderåriga.

8. Allt användande av kameror, liksom spridning av bilder/film där minderåriga förekommer, får endast ske med föräldrarnas, de inblandades och arbetsledarens godkännande. I kyrkor fordras därtill kyrkoherdens godkännande.

9. När barn och ungdomar måste skjutas med bil eller buss, försök att så långt det är möjligt ha mer än en passagerare i varje fordon. Sträva efter att vid utfärder ha en gemensam uppsamlingsplats, där man hämtar och lämnar barnen.

10. Ett ensamt barn och en vuxen (som inte är en förälder med sitt barn) får inte placeras så att de måste dela sovrum. Vid inkvartering i hem ska minst två barn placeras tillsammans. Sovrum ska alltid vara könsuppdelade vilket även gäller vuxna. Se till att flera personer delar rum. Om ledare sover för sig ska de åtminstone finnas så nära att

de kan höra om det är lugnt på barnens rum och lätt kan nås. Barnen ska få märka att ledarna bryr sig om dem genom att ledarna då och då ser efter att allt är som det ska på rummen.

Uppmärksamhet på »de glömda barnen«

Stökiga barn brukar få sina lärares uppmärksamhet. Det finns dock många barn som är väl anpassade, som inte för väsen och som upplevs av vuxna som »snälla«. Dessa kan i själva verket ha det svårt inombords. De förbises ofta.

Alla sorters barn kan utsättas för övergrepp. Det finns ingen »egenskap« hos något enskilt drabbat barn som skulle kunna »förklara« varför just han eller hon drabbas. Ansvar för övergreppen är alltid helt och hållet på förövarens sida. Samtidigt är det viktigt att veta att förövare ofta utser åt sig barn som på något sätt är förbisedda. Deras »uppvaktning« kan börja mycket försiktigt. Målet är att på sikt isolera och kontrollera barnet emotionellt.

Det kan röra sig om:

- Barn som håller tyst.
- Barn som inte tror eller vet att man kan säga nej till vuxna.
- Barn som är rädda för straff.
- Barn som saknar ömhet.
- Barn som kan verka fysiskt utmanande i vuxnas ögon.
- Barn som har bristfällig tillsyn från föräldrar och andra vuxna.
- Barn med funktionssvårigheter.

Till listan kan läggas barn med låg status bland andra barn, sådana barn som lätt blir ensamma eller åsidosatta. Dessa kan lätt dras med i osunda beroenden av vuxna.

Alla barn är osäkra. Den som behandlar dem fel kan vara någon de gillar och beundrar. De kan vara chockade men skratta samtidigt. Därför kan de känna motvilja mot att berätta eller vittna. Det känns ofta lättast att låtsas att inget hände. Denna osäkerhet kan utnyttjas av vuxna som vill isolera sig med dem.

När ett barn har blivit utsatt - hur gör du då?

ATT LYSSNA PÅ EN BERÄTTELSE om ett barn som har upplevt övergrepp väcker starka känslor i oss. Det är svårt att lyssna, men ännu svårare för den som anförtror sig till dig. Visa att du vill ta emot! En drabbad som berättar tar ett svårt och modigt steg och behöver mer än något annat *att bli trodd*. Avvisar vi dem som söker hjälp i ett så viktigt ärende tillfogar vi dem ett nytt sår.

Du kan få höra om ett sexuellt övergrepp direkt från den som har utsatts, eller genom någon annan. Gör då så här:

- Lyssna aktivt och uppmärksamt och lägg formuleringar på minnet.
- Ifrågasätt inte berättelsen. Du ska inte bedöma om den är sann eller falsk, bara ta emot.

- Ställ inga frågor utöver sådant som kan behövas för att förtydliga vad som har hänt, och ge inga snabba svar. Kom ihåg: Du är här för att lyssna på någon som anförtror något svårt till dig.
- Förklara för den som berättar att detta är så viktigt att någon av stiftets kontaktpersoner (eller generalvikarien) ska få veta om det. Ta kontakt med en av dessa, helst direkt och tillsammans med den som berättar.
- Ge inga löften om tystnad! Så snart du upptäcker att samtalet rör sig om detta ämne ska du klargöra att detta är så allvarligt att ni inte kan hålla det hemligt, utan att vuxna måste ta hand om det. Du kommer att anmäla det (till Polisen och sociala myndigheter) även om den drabbade eller dennes familj inte vill.
- Så snart som möjligt efter samtalet: gör minnesanteckningar; datum, tid, samtalets huvudsakliga innehåll och hur ni kommit överens att gå vidare. Försök skriva ner berättelsen så som den konkret presenterades för dig, inte med dina egna ord. Använd initialer när du skriver ned vad olika personer ska ha gjort. Kontakta generalvikarien eller någon av stiftets kontaktpersoner.

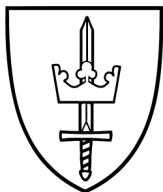
Du har nu gjort rätt och ska inte göra mer. Låt stiftet och Polisen ta över. Den person som är anmäld ska

inte bli informerad om anmälan förrän Polisen har kontaktat honom eller henne. Om det verkligen är en förövare finns det annars risk att viktigt bevismaterial röjs undan.

För dig som vill veta mer

STIFTETS BEREDSKAPSARBETE står inte stilla utan utvecklas ständigt. Ny litteratur, nya utbildningar och nytt material tillkommer både i kyrkan i Sverige och ute i världen liksom i samhället där andra aktörer arbetar med liknande frågor och kan anlitas för stöd.

På stiftets webbplats www.katolskakyrkan.se kan denna utveckling följas. Där finns aktuella kontaktuppgifter till generalvikarien och stiftets kontaktpersoner och länkar till läsvärda böcker och artiklar med fakta och forskning. Där hittar man inte minst länkar till *Centre for Child Protection* vid påvliga universitetet Gregoriana i Rom där information om forskningsrapporter, påvliga uttalanden, pastorala direktiv och dokument om övergrepp inom kyrkan ständigt uppdateras.

STOCKHOLMS KATOLSKA STIFT
DIOECESIS HOLMIENSIS

Dokumentation inför anställning eller volontäruppdrag inom Stockholms Katolska Stift

DH710 • Tredje upplagan, januari 2019

Församling, mission eller motsvarande (uppdragsgivaren)

Anställning   Volontäruppdrag

Efternamn

Förnamn

Personnummer

Gatuadress

Postnummer och postort

E-post

Telefonnummer

Uppdragsbeskrivning

Uppdragets längd

Arbetsledare

Krav för uppdraget

Utdrag ur belastningsregistret (enligt lagen om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn) har visats upp

Ja Nej

Om nej, varför inte?

Jag har tagit del av stiftets beredskapsplan mot sexuella övergrepp på barn och ungdomar

---

Uppdragstagarens underskrift

Referenser

Namn	Telefonnummer
Namn	Telefonnummer

De personuppgifter som denna blankett innehåller kommer att behandlas av uppdragsgivaren i enlighet med reglerna i dataskyddsförordningen (GDPR). Behandlingen av personuppgifterna kommer framför allt att bestå i att uppgifterna lagras hos uppdragsgivaren. Den lagliga grunden för behandlingen är uppdragsgivarens berättigade intresse, dvs. att behandlingen är nödvändig för uppdragsgivarens personaladministration och som ett led i uppdragsgivarens förebyggande arbete mot sexuella övergrepp på barn och ungdomar.

Ort och datum

Uppdragstagare

Underskrift

Namnförtydligande

För uppdragsgivaren

Underskrift

Namnförtydligande

Underskrift av kyrkoherde eller motsvarande

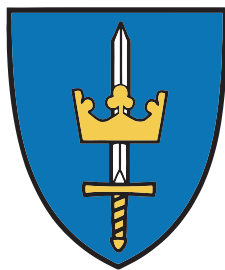

Underskrift

Namnförtydligande

*En kopia av detta dokument har lämnats till uppdragstagaren.
Originalet förvaras konfidentiellt i församlingens/organisationens arkiv.*

STOCKHOLMS KATOLSKA STIFT
DIOECESIS HOLMIENSIS